

Гращенко І. С., к.е.н.,
доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності підприємств,
Донець А. Г., к.ф.-м.н., доцент
кафедра логістики, Національний авіаційний університет
Онопрієнко О. Д., к.е.н.,
доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності підприємств,
Національний авіаційний університет

Hrashchenko I. S., PhD in Economics,
Associate Professor, Department of Foreign
Economic Activity Enterprise Management
Donets A. G., PhD in Physics and Mathematics,
Associate Professor, Logistics Department, National Aviation University
Onoprienko O. D., PhD in Economics,
Associate Professor, Department of Foreign Economic Activity
Enterprise Management, National Aviation University

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

FOREIGN TRADE TRENDS AND FORECAST OF UKRAINE

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан розвитку зовнішньої торгівлі в Україні. Проведено дослідження особливості зовнішньоекономічної діяльності в умовах активної інтеграції країни в європейський простір. Проведено прогнозування економічної динаміки на основі трендових моделей. Наведено шляхи подальших напрямків розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні при врахуванні кризових ситуацій як в світі, так і в Україні в останні часи. Розглянуто проблеми переорієнтації українського експорту продукції в Росію на інші географічні ринки.

Доведено, що інтеграція України в міжнародне співтовариство вимагає реалізації такої моделі економічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств, яка б відповідала інтересам держави, та приватного, зокрема іноземного бізнесу, і сприяла становленню нових форм співпраці в цій сфері. Впровадження нових тенденцій в організацію такої моделі та здійснення практичних кроків до розширення експортних операцій підприємств через розвиток зовнішньоекономічної діяльності регіонів сприятиме економічним перетворенням і створенню конкурентоспроможного виробничого потенціалу в нашій державі. Запропоновано державні інструменти економічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Вказано на державні важелі економічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що забезпечує використання та оптимального поєднання існуючих конкурентних переваг підприємств що виходять на міжнародні ринки.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, трендові моделі, європейський простір, європейський простір, зовнішня торгівля, експорт, імпорт.

Abstract. The article deals with the current state of development of foreign trade in Ukraine. The peculiarities of foreign economic activity in the conditions of active integration of the country into the European space are conducted. Economic dynamics is forecasted on the basis of trend models. The ways of further directions of development of foreign economic activity in Ukraine are given in the light of crisis situations both in the world and in Ukraine in recent times.

The problems of reorientation of Ukrainian export of products to Russia to other geographic markets are considered. It is proved that the integration of Ukraine into the international community requires the implementation of such a model of economic regulation of foreign economic activity of enterprises, which would be in the interests of the state, and private, in particular, foreign business, and facilitated the formation of new forms of cooperation in this field. The introduction of new trends in the organization of such a model and the implementation of practical steps to expand the export operations of enterprises through the development of foreign economic activity of the regions will contribute to economic transformation and the creation of competitive production potential in our country. State instruments of economic regulation of foreign economic activity are proposed. State levers of economic regulation of foreign economic activity are indicated, which ensures the use and optimal combination of the existing competitive advantages of enterprises entering the international markets.

Keywords: foreign economic activity, trend models, European space, European space, foreign trade, export, import.

Вступ. Формування міжнародної конкурентоспроможності України не можливо без сприятливих умов розвитку зовнішньоекономічної діяльності, та зовнішньої торгівлі зокрема. Експортно-імпортна політика України з країнами ЄС повинна враховувати конкурентні переваги своєї країни у світовому торгово-економічному співробітництві та інтереси країн-партнерів при зовнішньоекономічних зв'язках і міжнародні правові аспекти торгівлі. Інтеграційні процеси сьогодні вказують на те, що уряд України застосовує всі необхідні важелі економічної політики, механізми тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, валютно-фінансові прийоми для досягнення її стійкого положення на міжнародному ринку.

Актуальність дослідження даної тематики полягає в необхідності вирішення сучасних проблем, що постають перед Україною в сучасних умовах глобалізації та тенденцій світового розвитку.

Мета статті є проаналізувати стан розвитку та здійснити прогноз розвитку зовнішньої торгівлі товарами України, сформулювати пропозиції щодо активізації та стимулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Результати. Постійне збільшення кількості суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, поява нових форм і методів її реалізації, а також ускладнення та динамізація зовнішньоекономічних операцій об'єктивно зумовили формування системи регулювання

зовнішньоекономічної діяльності, яка являє собою сукупність взаємопов'язаних принципів, норм, правил і процедур впливу на формування відповідної ефективної сфери діяльності за допомогою політичних, економічних, фінансових, правових та адміністративних інструментів.

Досвід країн з ринковою економікою свідчить, що їх економічний успіх значною мірою зумовлений лібералізацією зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Ще жодна країна світу не спромоглася створити здорову економіку, ізолювавши свої підприємства від світової економічної системи [5]. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств несе з собою безліч переваг, що стимулюють їх економічне зростання та й економіки країни загалом. Завдяки зовнішньоекономічній діяльності як підприємства, так і країни отримують можливість спеціалізуватися у кількох провідних сферах економіки, адже вони можуть, по-перше, експортувати продукцію, в якій досягли найкращих успіхів, по-друге, імпортувати продукцію чи капітал, які потрібні для виробництва чи споживання. Крім того, зовнішньоекономічна діяльність сприяє розповсюдженню нових ідей і технологій.

На обсяги зовнішньоекономічної діяльності оказав вплив зміна курсу гривни до валют інших країн світу. Аналізуючи динаміку експорту та імпорту товарів в Україні за період 1992–2019 роки взято валюта долари США. У 2008 році найбільшу питому вагу в експорті товарів, 35.5 % від загального обсягу експорту, з України займали країни СНД. Третина експорту, 29.5 %, здійснювалась до країн Європи, 22.8 % до країн Азії. Найбільша питома вага експорту, 23.5 % від загального обсягу експорту, у 2008 році здійснювалась до Росії, 6.9 %, до Туреччини, 4.3 % до Італії, 3.1 % до Білорусі, 2.9 % до США. Найбільшу питому вагу в імпорті, 39.2 %, займають країни СНД, 35.6 % до Європи, 17.9 % до Азії [4].

За січень–листопад 2019 р. експорт товарів становив 45963,3 млн дол. США, або 106,3 % порівняно із січнем–листопадом 2018 р., імпорт — 55337,0 млн дол., або 106,2 %. Негативне сальдо склало 9373,7 млн дол. (за січень–листопад 2018 р. також негативне — 8869,5 млн дол.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту, як і за січень–листопад 2018 р., становив 0,83. Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 225 країн світу [2]. Стан зовнішньоекономічних торговельних операцій в Україні за останні роки наведено на рис. 1.

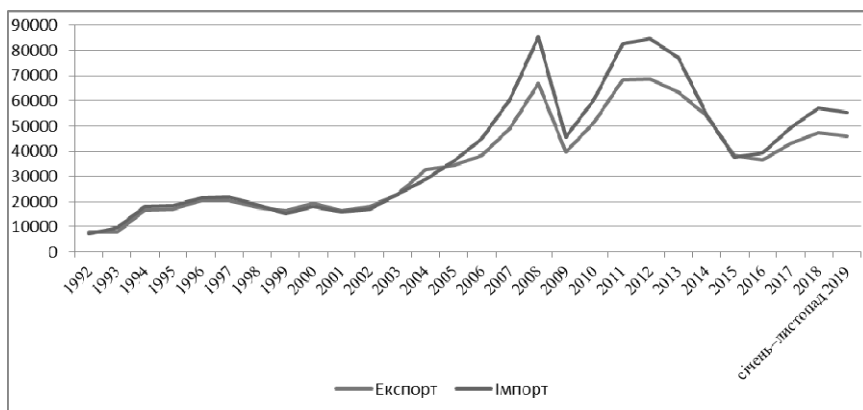

Рис. 1. Зовнішня торгівля товарами України, млн доларів США
(побудовано автором за даними [2])

У 2001 році зовнішньоторговельні операції проводились з партнерами із 193 країни світу. Найбільші обсяги експортних поставок здійснювались у Російську Федерацію — 22,6 % від загального обсягу експорту, Туреччину — 6,2, Італію — 5,1 %, Німеччину — 4,4, Сполучені Штати Америки — 3,5, Китай — 3,3, Польщу — 3,1 %, Угорщину — 2,9 %. Найбільші імпортні надходження здійснювались з Російської Федерації — 36,9 %, Туркменістану — 10,5, Німеччини — 8,7, Казахстану — 4,2, Польщі та Сполучених Штатів Америки — по 2,9, Білорусі та Італії — по 2,6 %.

У 2018 році Україна проводила зовнішньоторговельні операції з партнерами із 221 країни світу, експортувавши товарів на суму 47339,9 млн дол. США, або 109,4 % порівняно з 2017 р. Імпорт товарів у 2018 році складає — 57141,0 млн дол., або 115,2 %. У підсумку сальдо відображає негативний показник у сумі — 9801,1 млн дол. (у 2017 р. також негативне — 6342,5 млн дол.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,83 (у 2017 р. — 0,87). Як зазначалося, у 2018 році Україна проводила зовнішньоторговельні операції з партнерами із 221 країн світу, які набули змін в товарній і кількісній структурі зовнішньоторговельних відносин. Як повідомляли раніше, за три роки обсяг торгівлі між Україною та країнами Європейського Союзу збільшився на 55 %. А у 2018 році ЄС купив українських товарів більше, ніж за весь час двосторонньої співпраці. Що стосується РФ, порівнюючи з даними 2017 року, то варто зазначити, експорт товарів зменшився на 7,7 %, а імпорт упав на 14,2 % [1].

Поліноміальний прогноз імпорту на 2 наступні періоди має коефіцієнт апроксимації $R^2 = 0,8813$, що вказує на сильний функціональний зв'язок.

$$y = 0,0376x^6 - 2,682x^5 + 67,13x^4 - 686,88x^3 + 2413,5x^2 + 1869,8x + 2720,3.$$

Поліноміальний прогноз експорту на 2 наступні періоди має коефіцієнт апроксимації $R^2 = 0,9033$, що вказує на сильний функціональний зв'язок.

$$y = 0,0243x^6 - 1,7394x^5 + 43,716x^4 - 447,48x^3 + 1545,5x^2 + 2017,9x + 3749,6.$$

Експорт товарів з України до Європейського Союзу за останні 10 років подвоївся. Тенденції наведено на рис. 2.

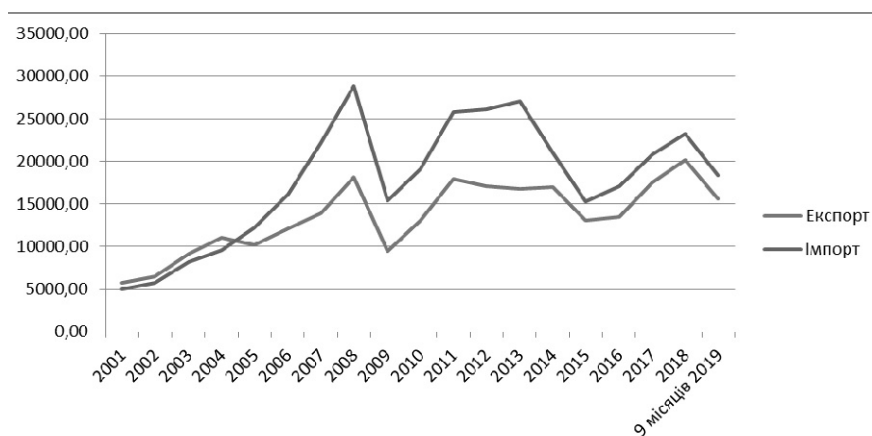

Рис. 2. Зовнішня торгівля України товарами з країнами ЄС у 2017 році, млн дол. США (побудовано автором за даними [2])

Україна збільшила експорт товарів у 2018 році до Євросоюзу на 15 % — до 20,153 млрд дол. Імпорт товарів з ЄС теж збільшився — на 10 %. Загалом з 28 країн Європи до України було ввезено товарів на 24,294 млрд дол. Отже, в обміні товарами з ЄС 2018 р. Україна має від'ємне сальдо у 4,140 млрд дол. Проте це на 10 % менше за показник 2017 р.: тоді різниця між експортом та імпортом становила 4,6 млрд дол. не на користь України.

Необхідно відмітити, що Україна порівняно мало експортує до Великобританії (1,23 %), Франції (1,14 %) та скандинавських країн. Ці держави не увійшли до десятки найпопулярніших на-

прямків, хоча це платоспроможні ринки. Частково ситуацію можна пояснити логістичними витратами, проте відносно близька до нас Австрія теж має невелику вагу в структурі українського експорту (1,17 %). Тому пояснити це можна лише якістю товарів, яка не відповідає потребам цих ринків [3].

Поліноміальний прогноз імпорту на 2 наступні періоди має коефіцієнт апроксимації $R^2 = 0,792$, що вказує на сильний функціональний зв'язок.

$$y = 0,0821x^6 - 4,4529x^5 + 95,569x^4 - 1037x^3 + 5744,6x^2 - 11889x + 12543.$$

Поліноміальний прогноз експорту на 2 наступні періоди має коефіцієнт апроксимації $R^2 = 0,7788$, що вказує на сильний функціональний зв'язок.

$$y = 0,0642x^6 - 3,3338x^5 + 65,943x^4 - 618,9x^3 + 2724,2x^2 - 3576,1x + 7069,9.$$

Розвиток економіки України має бути спрямований на підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності за різними напрямками. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності країни, а також зовнішньої торгівлі і фінансових потоків на міжнародному рівні набувають усе більшого значення в контексті інтернаціоналізації господарського життя і зростання економічної взаємозалежності країн [3]. З огляду на територіальну різноманітність підходів до самого поняття економічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі і його інструментів, можна всі державні інструменти економічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності поділити на дві групи:

1. Інструменти і заходи, що мають вибірковий щодо підприємств або галузей чи загальноекономічний характер і мета яких — збільшення експорту внаслідок поліпшення конкурентних умов, зміни умов торгівлі та інвестування з використанням владних повноважень і державних коштів. До них належать пряме і опосередковане субвенціонування певної категорії суб'єктів економіки; здійснення державою повністю або частково функцій ринкового механізму ціноутворення з метою штучного формування цін на окремі види продукції; зорієнтована на вирівнювання платіжного балансу; політика дефляції і девальвації; міжнародні механізми економічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності через укладення державних угод і договорів, що не мають генерального характеру, інші заходи, які забезпечують штучне поліпшення конкурентоспроможності [4, 6];

2. Інструменти і заходи, що використовуються державою із застосуванням ринкових та державних організаційних засобів і коштів з метою допомогти суб'єктам економіки в освоєнні нових ринків збуту, шляхом створення додаткових стимулів для зовнішньоекономічної діяльності і зближення умов діяльності на внутрішньому і зовнішніх ринках, в основному через страхові програми.

Держава, використовуючи та оптимально поєднуючи важелі економічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, забезпечує [5]:

- захист економічних інтересів України, законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та захист внутрішнього ринку, що спирається на загальноприйняті міжнародні норми і правила, і використовує весь арсенал передбачений українським законодавством інструментів;

- створення рівних можливостей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності розвивати усі види підприємницької діяльності незалежно від форм власності та всі напрями використання доходів ці здійснення інвестицій [6];

- заохочення конкуренції та ліквідацію монополізму в сфері зовнішньоекономічної діяльності;

- покращення доступу українських товарів на зовнішні ринки.

Висновки. Подальший розвиток зовнішньоекономічної діяльності України повинен бути пов'язаним з тією економічною стратегією, яка орієнтована на розвиток зовнішньої торгівлі, експортно орієнтованих галузей і підприємств, підвищення конкурентноздатності продукції вітчизняних виробників. Важливе значення для ефективного розвитку економіки України має стан і перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності [5]. Проведений аналіз тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі вказує на необхідність вирішення питань, які сприятимуть приєднанню України до європейських програм інтеграційного характеру та налагодження експортно-імпортних процесів товарообігу України з країнами ЄС [6]. Необхідно відмітити, що Україна не має значного внутрішнього ринку, економіка країни базується на зовнішній торгівлі. Тому українські підприємства беруть на себе більше ризиків, ніж європейські. Українські підприємства відчують на собі всі загальносвітові тенденції та протистоять багатьом іншим ризиками, що виникнуть сьогодні. Українські підприємства шукають можливості за межами країни та диверсифікують свої торгові операції, оскільки міжнародна торгівля містить серйозні ризики. Для підприємств, що працюють на міжнародному ринку, одним з найголовніших

проблем є пристосовування до нових змін у правовому регулюванні міжнародної торгівлі, що стає все більш нестабільним і складним у зв'язку зі змінами у глобальній політиці. Активізація зовнішньо-економічної діяльності повинна стати для України і її підприємств одним з найважливіших завдань, чим активніше Україна вступатиме у міжнародний поділ праці, тим швидше її підприємства пристосовуватимуться до умов ринкової економіки.

Література

1. Діденко С. Рекордний обсяг з ЄС і зниження частки з РФ: з ким і як торгувала Україна у 2018-му [Електронний ресурс] / Сергій Діденко // ua.news. — 2019. — Режим доступу до ресурсу: <https://ua.news/ua/rekordnyi-obsyag-z-ves-i-znyzhennya-chastky-s-rf-s-kym-i-yak-torguvala-ukravina-u-2018-mu/>.
2. Експрес-випуск торгівля України товарами за січень–листопад 2019 року [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. — 2020. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Експорт товарів з України до Європейського Союзу за останні 10 років подвоївся [Електронний ресурс] // Журнал "Бізнес". — 2019. — Режим доступу до ресурсу: <https://business.ua/economy/4564-eksport-tovariv-z-ukrainy-do-yevropeiskoho-soiuzu-za-ostanni-10-rokiv-podvoivsia>.
4. Економічний аналіз і актуальні тенденції: прогноз на 2018–2020 роки [Електронний ресурс] / Міжнародний центр перспективних досліджень. — 2018. — Режим доступу: <http://icps.com.ua/schomisvachnyy-byulet-en-ekonomichnyy-analiz-i-aktualni-tendentsiyi-prohnoz-na-2018-2020-roky-hruden-osnovni-ekonomichni-pokaznyky/>
5. Сучасна українська економіка: стан і проблеми розвитку / І. С. Гращенко, Т. Г. Остапенко, Н. П. Прищепа, О. Д. Онопрієнко. // Економіка. Фінанси. Право. — № 5/1'2018. — С. 27–30.
6. Hrashchenko I. Problems of european integration / I. Hrashchenko, S. Krasniuk // Трансформація міжнародних економічних відносин: сучасні виклики, ризики, можливості та перспективи / I. Hrashchenko, S. Krasniuk. — Riga, Latvia: ISMA University, 2017. — 497 p. P. 94–104.

References

1. Didenko S. Record volume from EU and decrease in share from Russia: with whom and how Ukraine traded in 2018 [Electronic resource] / Sergey Didenko // ua.news. — 2019. — Resource Access Mode: <https://ua.news/ua/rekordnyi-obsyag-z-ves-i-znyzhennya-chastky-s-rf-s-kym-i-yak-torguvala-ukravina-u-2018-mu/> (Accessed 9 February).
2. Express issue of Ukraine's trade in goods for January–November 2019 [Electronic resource] // State Statistics Service of Ukraine. — 2020. — Resource access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 5 February).

3. Exports of goods from Ukraine to the European Union have doubled over the past 10 years [Electronic resource] // Business Magazine. — 2019. — Resource Access Mode: <https://business.ua/economy/4564-eksport-tovariv-z-ukrainy-do-vevroeiskoho-soiuzu-za-ostanni-10-rokiv-podvoivsia> (Accessed 5 February).

4. The official site of International Center for Policy Studies (2018). “Economic analysis and current trends: forecast for 2018–2020“, available at: <http://icps.com.ua/schomisvachnyv-byuleten-ekonomichnyv-analiz-i-aktualni-tendentsivi-prohnoz-na-2018-2020-roky-hruden-osnovni-ekonomichni-pokaznyky/> (Accessed 5 February).

5. The contemporary Ukrainian economy: the state and problems of development / I.S. Grashchenko, T.G. Ostapenko, N.P. Prishchepa, O.D. Onoprienko. // Economics. Finances. Right. — Issue 5 / 1'2018. — P. 27–30.

6. Hrashchenko I. Problems of european integration / I. Hrashchenko, S. Krasniuk // Transformation of International Economic Relations: Contemporary Challenges, Risks, Opportunities and Prospects / I. Hrashchenko, S. Krasniuk. — Riga, Latvia: ISMA University, 2017. — 497 p. P. 94–104.

Статтю подано до редакції 05.09.2019 р.

УДК 65.011.2 (045)

DOI: 10.33111/mise.98.8

Григорак М.Ю., д.е.н.,

доцент, завідувач кафедри логістики,

Овдієнко О.В.,

асистент кафедри логістики, здобувач,

Національний авіаційний університет

Hryhorak M.Y., Doctor of Economics,

Head of the Logistics Department,

Ovdiienko O.V.,

PhD Student of the Logistics Department,

National Aviation University

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КЛАСИФІКАЦІЙНИХ ОЗНАК ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

LOGISTIC INFRASTRUCTURE'S CLASSIFICATION INDICATORS SYSTEM IMPROVEMENT

Анотація. Ефективне використання ресурсного потенціалу інфраструктурної системи є одним з основоположних факторів росту та прогресу національного господарства, тому логістична інфраструктура, що є її складовою, нами розглядається як базис для підтримання стабільності економіки країни та драйвер її розвитку. З огляду на зазначене, в статті досліджено теоретичне та практичне підґрунтя розширення та